

Medeniyetler Çatışması mı, Menfaatler Çatışması mı?

*Prof. Dr. M. Sadık ACAR**

Giriş

İnsanlık, uzun evrimi boyunca hemen hemen hep aynı kavramları açıklamaya çalışmıştır. Bunların başlıcaları bizzat insan ve insanlıktır. Ancak, insan kendisini açıklarken daha çok eserlerini dikkate almış ve çoğu kez kendisi yerine eserlerini açıklamıştır. Bu açıklamalar da zaman içinde evrim geçirmiş ve bugüne kadar gelinmiştir. Yeni açıklamalar eski açıklamalardan kaynaklandığı hâlde, yeniler çoğu zaman eskileri inkar etmiştir. Böylece evrim; tez, anti-tez, sentez süreci içinde gelişmiştir. Evrimin her aşamasında insan kendisini ve eserlerini yeniden tanımlamış ve yorumlamıştır. Bu da farklı kültür ve medeniyet anlayışlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu kültür ve medeniyetler ilk bakışta birbirlerinden ne kadar farklı görülseler de, yine de hepsi bu dünyada insan tarafından ve insan için geliştirilmiş yaşam biçimleridir. Üstelik her kültür ve medeniyet, bir başkasından aldığı unsurlarla beslenmiş ve gelişmiştir. Bu gelişme bir süreç olduğundan, diyalektik çatışma daha çok, toplumların kendi içinde olmuştur. Toplumlar arası çatışma ise medeniyet farkından daha çok, menfaat farkından kaynaklanmıştır.

* Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

Menfaatlerin Doğuşu

Menfaat çatışması, toplumların kendi içinde de ortaya çıkabilir. Nitekim, patriçiler, plepler ve serveler arasındaki çatışmalar Roma toplumunun kendi iç çatışmasıdır. Endüstriyel toplumda da çatışma başlangıç itibariyle kendi içinde ortaya çıkmıştır. İktisat biliminin kurucuları olan Fransa'daki Fizyokratlar, toplumu toprak sahipleri, çiftçiler ile sanayici ve tüccardan oluşan kısır sınıflar olmak üzere üç sınıfa ayırmıştır. Bu sınıflar arasındaki diyalog tarımdan elde edilen net hasılayı, yine bu sınıflar arasında tedavül ettirerek bir dayanışma sağlamaktadır, diye düşünülmüştür. Böylece liberal ideolojiye sınıfsal bir temel sağlanmak istenmiştir. İngiliz Klasik iktisatçıları da liberalizm ideolojisini savunmak için sınıfsal analizden yararlanmışlar ve toplumu toprak sahipleri, kapitalistler ve emekçiler olmak üzere üç sınıfa ayırarak analiz etmişlerdir. Karl Marx da bu analizi kullanarak kendi ideolojisini savunmuştur. Bu sınıflar, Klasikler'de bir diyalog ortamı içinde oldukları için tarafların kabul etmek durumunda kalacağı bir denge oluşmaktadır. Marx'ta ise diyalog kopmuş olduğu için sınıf kavgası ortaya çıkmaktadır¹. İnsanlık tarihi bunların hepsini doğrulamıştır; çünkü, bu açıklamalar aynı gerçeğin farklı yönlerdeki doğrularını ortaya koymaktadır.

Buna göre; çatışma ve denge daha çok aynı medeniyet anlayışına sahip olan toplum içinde ortaya çıkmaktadır. Çatışmanın toplum dışına

¹ Tarık Zafer Tunaya, **Siyasi Müesseseler Ve Anayasa Hukuku**, Sulhi Garon Matbaası, İstanbul, 1966, ss.4-6

taşınması yine sınıflar aracılığıyla olmaktadır. Başka toplumlardaki benzeri ve farklı sınıflar, yayılmak isteyen toplumun egemen sınıflarıyla ya karşı karşıya gelmektedirler ya da menfaatlerini özdeşleştirerek işbirliği yapmaktadırlar. Burada ortaya çıkan çatışma bir medeniyetler çatışması değil, menfaatler çatışmasıdır. Bu iç içe geçen oluşum, sınıf menfaatleriyle ulus menfaatlerini birleştirerek emperyalizme ve onun karşı görüşü alan anti-emperyalizme, yani ulusalcılığa yol açmaktadır. Ulusçuluk ve ulusalcılık kavramlarını ayırmaya gerek yoktur. J. J. Rousseau'nun zihinsel bir tasarım olarak geliştirmiş olduğu bu kavram, toplumların kuşaklar boyu var olma ve başkalarına boyun eğmeden yaşama, yani kendine egemen olma hakkını açıklamaktadır. Bu bakımdan ulusçuluk anti-emperyalizmdir.

Amerikalı araştırmacı ve fikir adamı S. Huntington 1993 yılında "Foreign Affairs" adlı dergide "Medeniyetler Çatışması mı?" başlıklı bir makale yayımlayarak sınıf çatışması tezine karşı alternatif bir görüş ileri sürmüştür². Makalenin gördüğü ilgi üzerine, yazar 1996 yılında "The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order"³ başlıklı kapsamlı bir kitap yayımlayarak tezini genişletmiştir. Bu makaledeki amacımız, Huntington'ın, kavramların içeriğini kendi ideolojisi doğrultusunda doldurarak yayımlanma hakkı gösteren nedenler bulmaya çalıştığını ortaya koymaktır. Ancak, bunu yaparken, bu makalenin yazarı

² Samuel P. Huntington "The Clash of Civilizations" Foreign Affairs, Summer 1993, passim.

³ Samuel P. Huntington, 1996. **The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order**. New York: Simon & Schuster., passim.

da ister istemez, benzeri kavramların içeriğini kendi ulusalcı ideolojisi doğrultusunda dolduracaktır. Bu bakımdan, Huntington'ın tezi gibi, bu makalenin yazarının tezi de pek çok alternatiften yalnızca biridir.

Huntington, söz konusu eserinde kültür ve medeniyet kavramlarına yer vermiş ve çoğu yerde “kültür” yerine “medeniyet” sözcüğünü kullanmıştır. Kültür ve medeniyet eş-anlamlı değildir. Fransızlar kendi varlıklarını yüceltmek için “medeniyet” kavramını kullanmışlar ve sömürgele medeniyet götürme iddiasında bulunmuşlardı. Almanlar da buna karşılık “kültür” kavramını kullanmışlardı. Emperyalizm ve misyonerliğin hizmetinde bir araç olarak gelişmiş olan “antropoloji”, medeniyeti Batılı, kültürü Doğulu toplumlar için kullanmıştı. Antropolojinin giderek bir bilim dalı olarak gelişmesi, bu kavramların da içeriğinin değişmesine yol açmıştır. Bugün sosyoloji, modern Batılı toplumları; antropoloji, Doğulu toplumları incelemekle hâlâ sömürgeci geçmişin izlerini taşımaktadır. Ancak, kültür kavramı genişleyerek Batılı toplumları da kapsamaktadır. Artık bugün bir İngiliz, bir Fransız ve bir Amerikan kültüründen söz edilmektedir⁴. Öyleyse medeniyet nedir? “Kültür” bilimin, “medeniyet” felsefenin konusu olmalıdır.

Kültür nedir?

Kültür, doğanın anti-tezi olan insanın doğa ile yaptığı bir sentezdir. Buna göre kültür, insanla doğa arasındaki ilişkiden doğan, hayat karşısındaki toplumsal tavidir. İnsan hangi coğrafyada yaşıyorsa o

⁴ Bozkurt Güvenç, **İnsan ve Kültür: Antropolojiye Giriş**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1972, ss.95-137

coğrafyanın sunduğu olanakları kullanır. Bu olanaklar onun bilgisini ve yaşam biçimini belirler. Ekvatordan kutuplara, deniz kıyılarından karaların içlerine, ormanlardan çöllere kadar coğrafya ve onun sunduğu olanaklar çeşitlilik gösterir. Böylece çok değişik kültürler ortaya çıkmıştır. Bu kültürler içinde beslenme alışkanlıklarından aile yapılarına, inançlardan ve dinsel törenlerden mülkiyet gibi, insanla eşya arasındaki ilişkilere kadar çeşitli kültür elemanları vardır. Bu elemanlar genellikle kendi içlerinde yüzeysel bir tutarlılık gösterirler; çünkü hepsi de insan eseridirler ve insanın özelliklerini taşırlar.

İnsanın aslî (elementer) özelliği, iç dünyasındaki duygularıdır: Sevgi-nefret, korku-güven, umut-endişe, heyecan-huzur gibi duygular atomiktir ve daha elementer unsurlara bölünemezler. Aslında, çoğul görünen bu unsurlar aynı insanî özelliğin atalardan kalıtımla alınan ve evrimden geçen duygu deneni tek bir özelliktir⁵. Duygu, iç dünyaya ait olduğu için kültürel değildir. Duygunun kendi içindeki zıtlıklarının yol açtığı karmaşa kendi anti-tezini yaratır ki; bu da “mantık”tır. Mantık da, iç dünyamızda ortaya çıkan bir özellik olduğu için kültürel değildir. Mantık düşüncenin yalnızca biçimidir ve bu bakımdan insanî duygular gibi evrenseldir. Ancak, coğrafya çeşitlilik gösterdiği için kültür de çeşitlilik gösterir. Çünkü insan düşünürken mantığın boş kalıplarını kültür elemanlarıyla doldurur. Böylece farklı kültür değerlerini ve özelemleri taşıyan, yani farklı önermeleri ön plana çıkaran farklı mantıklar

⁵ İngiliz empirisistlerinden Herbert Spencer, insanın fikrî kabiliyetlerinin ve kültürel alışkanlıklarının da kalıtım yoluyla nesillere aktarılabilceğini ileri sürmüştür. (Macit Gökberk, **Felsefe Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002, ss.425-429.)

ortaya çıkar: Doğulu mantığı-Batılı mantığı, İslam mantığı-Hıristiyan mantığı, liberal mantık-sosyalist mantık vb. Böylece, kültür yerel olsa da, bileşimindeki evrensel unsur nedeniyle, ortak ya da evrensel bir değer taşır. Bu da evrensel geçerliliği olan kültür teorileri kurmamıza olanak verir.

Öte yandan, her bir kültür, evrensel unsurlar sayesinde başka kültürlerle ilişki kurabilir. Böylece, kültür elemanları bir kültürden diğerine geçerek yeni sentezlere olanak yaratır. Bu sentezler, yeni yaşam biçimleri yarattığı için bazı elemanlar artık işe yaramaz olur ve terk edilir. Ancak, her kültürün kendi içinde de iki kişilik arkadaş gruplarına kadar inen alt kültür katmanları vardır. Bir alt katmanın terk ettiği bir elemanı diğer bir katman korumak ister. Böylece, toplumun kendi içinde çelişkiler ortaya çıkar. Bu çelişkiler yeni sentezlere yol açar ve evrim devam eder. Bu alt kültürden toplumun geleceğini temsil eden ve toplumun gelecekte de var olmasını sağlayacak alanlara ideolojik anlamda “ilerici” denir. Sosyo-ekonomik sınıflar da birer kültür katmanındırlar. Onların da bazıları toplumun geleceğini temsil ederken, bazıları geçmişi ya da yabancı toplumların çıkarlarını temsil ederler. Bu alt-kültürlere de “gerici” denir. Bu bakımdan başka kültürlerle yapılan her eleman alış-verişi bir ilerleme olamayabilir. Bazen bu değişim, toplumu var eden özdeğerlerle bütünleşmeyen, toplumun geleceğinde yeri olmayacak olan, ya da toplumu başka toplumlara teslim ederek onu yok edecek olan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik sınıfların bencil çıkarlarını besleyebilir. Bu kültür katmanındakiler evrensel bir değer

üretmeden evrensellik iddiası taslamaktadırlar. Oysa, evrenselliğe eli boş gidilmez. Evrensel olmak, kendi kültür değerlerini yeniden işleyerek başka kültürlerin benimseyeceği bir sentezi gerektirir. Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu gibi.

Başka kültürleri özümsemeden taklit etmek evrensellik olmadığı gibi, taklitçiler kendilerini inkar etmiş olmakla kalırlar. Özendikleri başkaları da onları küçümser, bir kişilik olarak saymaz ve “ötekiler” olarak görürler. Bugün sömürgeleştirilmiş olan Doğu ülkelerinde görülen budur. Huntington'ın bir tehdit diye algılayarak hedef gösterdiği İslam ülkelerinin durumu da böyledir. Bu ülkelerde çeşitli gruplar ya emperyalizme tepki adına topluma bir şey vaat edemeyen, toplumu yaşatacak olan yeni sentezde yeri kalmamış olan eski elemanları korumaya çalışıyor ya da gelişme adına Batı'nın davranış kalıplarını ve özellikle politik normlarını tartışmadan benimseyerek kendi toplumuna yabancılaşıyorlar. Bugün İslam Dünyasında görülen aşiret örgütlenmeleri ve onların kentlerdeki izdüşümü olan direniş grupları ve tarikatlar birinci gruba girerler. İşgal altındaki veya sinsi bir sömürünün ipoteği altındaki İslam ülkelerinde ne entelektüel bir karşı koyuş, ne 1920'de Ankara'da ortaya çıkan TBMM örneğindeki gibi, ulusal iradeyi temsil eden bir meclis, ne de asker onuru ve disipliniyle savaşıacak bir ordu kurulmuştur. Bunların yerine, dağınık direniş grupları, canlı bomba fedaileri, aşiret meclisleri, çete örgütleri vardır. İnsanlar kendi beyinleriyle düşünecek yerde, kafalarına türban sarma yoluna gitmektedirler. Yüzünü saklayan, eli silahlı, türbanlı erkek direnişçi ile, saçını saklayan, türbanlı bayanın

ezilmişliği arasında bir fark yoktur. İslam Dünyası, düşünmeyi tabu sayan bu türbanlı kafalarla mı Batı uygarlığını tehdit etmektedir? Bunlar, toplumun geleceğini temsil eden veya geleceği var edecek olan oluşumlar ve eylemler olmadıkları gibi, Batı emperyalizmi için uygun bahaneler bile olmaktadır. Batı'daki emperyalist kültür katmanlarının görmek istediği İslam kültürü budur.

Doğu Dünyasındaki ikinci gruptaki kültür katmanı ise, zaten açıkça teslimiyetçi, yozlaşmış, kendi kimliğinden utanan, ülkesini alabildiğine sömürerek rantlarla hızla zenginleşip bir an önce ülkesini terk etmek isteyenlerin yozlaşmışlığıdır. Bu gruptakiler, dış sömürünün işbirlikçileridirler. Çünkü, emperyalistlere aktarılan kaynaklardan “zahmetiye” olarak hızla zenginleşebilirler. Doğal olarak, bu kültür katmanı da kendi beyniyle düşünemez; yalnızca dış alemin reklam ve propagandasıyla tanıttığı ve moda yaptığı fikir ve eylem kalıplarını düşünmeden benimseyerek kendilerini yenilikçi gösterirler ve üstünlük taslarlar. Bu katman da önceki kadar zavallıdır.

Medeniyet nedir?

Medeniyet ise evrensel değer yaratan kültürdür. Kültür, yukarıda açıklandığı üzere esas bakımından yereldir. Ancak, kültürlerarası eleman alış-verişi, yerelliği evrenselliğe açar. Eğer bir kültürün ürettiği elemanlar ve değerler hemen hemen diğer bütün kültürlerce alınmak isteniyorsa, o zaman bu kültür evrenselliğe yükselir. Bunlar din, sanat, felsefe ve bilimdir. Kültürler bu alanlarda başka kültürlerce benimsenecek eserler yarattıkları ölçüde evrenselleşir ve üstünlük kazanır. Bu üstünlük,

medeniyeti tanımlamaktan gelir. Medeniyeti tanımlayan kültür diğer toplumlara kendi din, sanat, felsefe ve bilim anlayışını kabul ettirir. Tarih boyunca bu anlayışlardan bazıları ön plana geçmiştir. Örneğin tarım toplumlarında din, medeniyetin tanımlayıcısı olmuştur ve evrensel değerler dinden kaynaklanmıştır. Sanat, felsefe ve bilim dine göre algılanmış ve dinin hizmetinde olmuştur. Medeniyetler, evrensel tanımlar yapma eğiliminde olduklarından kendi bilim anlayışlarını da ortaya koyarlar. Tarım toplumundaki mitoloji, kendi zamanının bilimidir. Ortaçağ'daki skolastik felsefeye dayalı tanımlar sistematiği de kendi zamanın bilimidir. Bugünün bilim anlayışı da belki ileride terk edilebilir. Ancak, elde bir kanıt olmadığı için bu, şu anda bilinemez.

Bugünkü medeniyet, Avrupa da XV. yüzyıldan itibaren doğup gelişen "Hümanizma" felsefesi ve onun uygulaması olan "Rönesans" olayı ile ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, çağdaş uygarlığı "Batı" kültürü ya da toplumu tanımlamaktadır. Bilim anlayışı sanat gibi felsefi bir anlayıştan kaynaklandığı için, sanatta, felsefede, hattâ dinde bile Batı'nın tanımları genel kabul görmektedir. Doğu dinlerinin incelenmesi, Batı'nın yöntemleriyle yapılmakla kalmıyor, dinin inanç ve törenleri bile yeni bir anlayışa göre yorumlanmak isteniyor. Mesela, Rönesans'tan önce bütün dinlerin ortak özelliği doğayla uyumlu yaşamaktı. Bunun için, diyelim ki; yağmur tanrısıyla veya yağmur melekleriyle iyi geçinmenin yollarını aramak, dinin ve onun emrindeki bilimin göreviydi. Hümanizma düşüncesi ise, yağmur olayının kendisini anlamaya çalışan bir bilim anlayışını getirmiş ve zamanla evrenselleşmiştir. Artık, bütün kültürler

bugün Rönesans sonrası Batı kültürünün bilim anlayışını benimsemektedir.

Bu benimseyiş, hiçbir şekilde yağmur tanrısı (veya meleği) inkar ediliyor diye medeniyetler çatışması şeklinde olmamıştır. Doğu-Batı çatışması daha önce de vardı ve bir menfaat çatışmasından başka bir şey değildi. Buna örnek olarak Yunanlılar'ın Troya'ya saldırması, İskender'in Asya seferi, Roma'nın Kartaca ile çatışması ve yine Roma'nın Asya'da yayılması ve Ortaçağ'daki Haçlı Seferleri gösterilebilir. Ancak, bir kültür, eski bilim ve sanat anlayışını terk eden bir felsefe geliştirirken, medeniyetler çatışması eski ile yeni anlayışın çatışması şeklinde toplumun kendi içinde ortaya çıkar. Bu çatışmayı, çağdaş Batı Uygarlığı'nın doğuşunda Hümanizmanın rolünü gözden geçirerek açıklayabiliriz.

Batı Medeniyetinin Doğuşu

“Hümanizma” Avrupa'da XV. yüzyıldan itibaren kendini göstermeye başlamış yeni bir dünya görüşüdür. Türkiye'de sanıldığı gibi; “insanı sevmek”, “insancıl olmak” gibi anlamlara gelmez. Hümanizma, Kilise'nin “ilâhî” denen tartışılmaz değerleri yerine, insanın tartışılabilir “aklî” değerlerinin konulması demektir. Hümanizmaya göre; her şey insan için insan tarafından yapılır. Hümanistler, insandan hareket ederler ve yine insana ulaşırlar. Ancak, bu insanî değer sevgi değil, akıldır. Hümanistler, varlık veya oluşu Kilise'nin dogmalarıyla değil, evrensel akılla açıklarlar. Bu bakımdan, Hümanizma akıldan hareketle evrensel değerler yaratmaktır. İnsan sevgisine dayalı filozofiler Batı'da değil,

daha çok Doğu'da gelişmiştir. Bu yüzden, Doğu insanı Batı filozoflerine de kendi kültüründeki kavramlara göre anlamlar yükleyerek akılcılık yerine, duygusalcılığa devam etmektedir. Bu da onu, akli emperyalist amaçlarla kullanan Batı için daha kolay bir hedef hâline getirmektedir.

Ortaçağ'da Doğu ve Batı toplumlarının bilim anlayışı Aristo'nun felsefî görüşlerine dayalı idi. Aristo zihnî tasarımlardan çok, doğanın gözlemlenmesini esas almıştı. Ancak, Aristo'nun doğa anlayışı durağandı; hareket, eşyanın asıl yerini buluncaya kadar var olan geçici bir olaydı. Buna göre; doğada gözlemlenenler, olaylar değil, eşya olmuştur. Bilim de, Aristo mantığına göre, eşyanın sınıflamasına dayalı idi. Gözlemlenen eşya, cinslerine göre sınıflanıyor ve buradan bir üst sınıflama grubuna ulaşarak üst kavramlara geçiliyordu. Böylece, eşyanın sınıflandırmasına dayanan bir tanımlar sistemi ortaya çıkıyordu. Bu dönemde Doğu'nun, özellikle İslam Dünyasının Batı'ya üstünlüğü Doğuluların gözlemlenemeyen metafizik alemi "gayb" diye adlandırarak bu alanı inanca bırakmalarıydı. Bu nedenle İslam filozofleri dikkatlerini daha çok "şahadet alemi" adını verdikleri "fizik alem"e, yani reel doğaya yöneltmişlerdi. Ama yine de Aristo felsefesi bilimin esasıydı. Bu bakımdan, İslam medeniyeti eski Helen medeniyetinin bir uzantısı idi⁶. Batı Hıristiyan Dünyası ise eşyayı sınıflandırırken gözlemlenemeyen metafizik aleme öncelik veriyor ve şeytan, büyü, cadılık gibi konularla akli meşgul ediyordu. Oysa, bu konular gözlem dışı ve aklın

⁶ Bertrand Russell, **History of Western Phylosphy**, Routledge, Clays Ltd, London, 1996, pp.416-420

anlayamayacağı nitelikte oldukları için akıl yalnızca benimsenmiş kuralları savunan bir örgüt durumuna düşüyordu. Böyle bir bilim anlayışı insanı da sınıflandırarak “bizimkiler” ve “ötekiler” ayrımı yapıyordu. Bu ayırım politika ve ideolojiyi bilimin içine sokarak olayları anlaşılabilir bir hâle getiriyordu. Anlaşılabilen olaylara müdahale etmek ise, tesadüflere kalıyordu. İşte, Batı Hıristiyan Dünyası böyle bir anlayışla ötekiler olan İslam Dünyasına Haçlı Seferleri düzenlemiş ve her defasında hezimete uğramıştı.

XV. yüzyıldan itibaren Batılılar, doğaya ve ötekilere egemen olmak için olaylara müdahale etmek gerektiğini anlamaya başlamışlardı. Eşyanın ve insanın sınıflandırılması zamanla kültür, ideoloji ve politikaya bırakılarak, bilimin konusu olarak olayların incelenmesine yönelmiştir. Mesela Galileo'nun Pisa Kulesinden aşağıya bıraktığı cisimlerin neler oldukları ve eşyanın sınıflandırılmasındaki yerleri önemli değildir; önemli olan, bunların hangi hızla yere düştükleridir. Yine, Isaac Newton'un ünlü $m_1 m_2 / d^2$ formülündeki m_1 ve m_2 kütlelerinin ne oldukları değil, bunların birbirlerinin hareketleri üzerindeki etkileridir.

Sonuç olarak, bilim, paradigmasını⁷ değiştirmiş; varlığı değil, oluşu kendisine konu edinmiştir. Böylece Hümanist düşünce ve onun başlangıçtaki uygulaması olan Rönesans, yağmur meleklerini değil, yağmur olayını inceleyerek olaylara müdahale etmeyi öğrenmiştir.

⁷ Thomas Kuhn, **Bilimsel Devrimlerin Yapısı**, Çev: Nilüfer Kuyaş, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1982, passim

Batı'nın bu anlayışı ona "ötekiler" üzerinde bir üstünlük kazandırdığı için zamanla bütün dünya onun paradigmasını anlamak ve benimsemek istemiştir. Böylece, Batı kültürü yarattığı evrensel değerler sayesinde medeniyet düzeyine yükselmiştir.

Medeniyetler çatışması ise, Batı toplumlarının kendi içinde eski anlayışı temsil edenlerle, yeni anlayışı temsil edenler arasında olmuş ve asırlarca sürmüştür. Ancak, bu çatışmada Doğu'nun yeri ve rolü olmamıştır. Doğu, zorunlu olarak Batı medeniyetine teslim olmuş, onu anlamaya ve özümsemeye çalışmıştır. Bugün de bu gayret devam etmektedir.

Doğu, Batı Medeniyeti İçin Bir Tehdit midir?

Bugün Doğu'da Batı medeniyetinin yerine geçecek yeni bir medeniyet anlayışının geliştirilmesi için hiçbir çalışma yoktur. Doğulu toplumların aydınları çalışmalarını Batı medeniyetinin koyduğu paradigmalara göre yapmak zorundadır. Onlara bilim ve sanat çalışmalarında ne kadar ilerlerse ilerlesinler, bu çalışmalar Batı medeniyetini besleyecektir. Yeni bilgilerin bütünleşeceği tümel bilgi yine Batı'dadır. Bu bakımdan, Doğulu bir bilim adamının bilime katkısı ancak Batı'da mevcut bilgilerle birlikte yeniden düzenlenerek üretime yönlendirilebilir ki teknolojik gelişme denen olgu da budur. Kendi ülkelerinde pek başarılı olmayan Doğulu bilim adamlarının Batı ülkelerinde harikalar yaratabilmesi bu yüzdendir. Öyleyse, Doğuluların bilim ve hattâ sanat alanlarındaki başarıları kısmîdir ve Batı'yı tehdit edecek nitelikte değildir; hattâ Batı medeniyetinin gelişmesi için yeni bir

kaynaktır. Doğulular Batı medeniyetini anladıkları ölçüde Batı güç kazanacaktır. Çağdaş Çin ve İslam kültürleri, çağdaş medeniyeti temsil etmemektedirler. Bu gibi ülkelerdeki gelişmeler ne hızda olursa olsun, paradigmayı belirleyen Batı'nın gerisinde kalmaya mahkumdurlar.

Eğer Doğulular yeni bir medeniyetin doğuşuna öncülük edeceklerse önce kendi ortak değerlerini bulmaları ve bunları Batı medeniyetinin kazanımları ile bir senteze götürmeleri gerekir. Her medeniyet kendisinden öncekilerle beslenir. Bundan sonra kurulacak olan medeniyet de, ister Doğu'da ister tekrar Batı'da olsun, bugünkü Batı medeniyetinden beslenecektir. Eğer bu yeniliğe Doğulular ön ayak olacaklarsa paradigma Doğu kültürlerinin ortak değerlerince belirlenecektir. İslam, Hinduizm, Budizm, Konfüçyanizm (kung-fu-çe) ve Doğu dinlerinin ve Türk, Arap, Rus, Çin, Hint vb. ulusal kültürlerin ortak değerlerini keşfetmeleri gerekir. Bu ortak değer kültürlerarası olacağı için evrensellemeye uygun olacaktır. Buradan hareketle, yeni bir paradigma ile yeni bir bilim, sanat ve insanlık anlayışı geliştirilebilir. Ancak, bu ülkelerin hiçbirinde böyle bir çalışma olduğuna dair bir belirti görülmemektedir. Yukarıda değinildiği gibi, Doğulular Batı güdümlü terör olaylarında tetikçi, Batı yapımı "İlimli İslam" gibi, din mi politika mı olduğu anlaşılmayan ikiyüzlü imajiner ideolojilerin militanı veya trans-nasyonel şirketlerin komisyoncusu durumundadırlar.

Sonuç

Batı medeniyeti kendi çelişkileri yüzünden bir gün son bulabilir. Özellikle onun ekonomik düzenleri olan kapitalizm ve kolektivizm

yoluyla doğayı ve insanı hoyratça sömürdüğü için kendi ortamını hızla yok etmektedir. Ancak, bu dışarıdan gelen bir tehdit değildir; içeriden kaynaklanmaktadır. Oysa, Huntington Doğu'nun, Batı medeniyetini tehdit ettiğini ve bu yüzden son bulabileceğini ileri sürmektedir. Aslında böyle bir tehdit yoktur; ama emperyalizm bahaneler yaratarak İslam Dünyasını hedef göstermektedir.

Kaynakça

Bertrand Russell, **History of Western Phylosphy**, Routledge, Clays Ltd, London, 1996.

Bozkurt Güvenç, **İnsan ve Kültür: Antropolojiye Giriş**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1972

Macit Gökberk, **Felsefe Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002

Samuel P. Huntington "The Clash of Civilizations" Foreign Affairs, Summer 1993.

Samuel P. Huntington,.. **The Clash of Civilizations and the Remaking of theWorld Order**. New York: Simon & Schuster. 1996.

Tarık Zafer Tunaya, Tarık Zafer Tunaya, **Siyasi Müesseseler Ve Anayasa Hukuku**, Sulhi Garon Matbaası, İstanbul, 1966, ss.4-6.

Thomas Kuhn, **Bilimsel Devrimlerin Yapısı**, Çev: Nilüfer Kuyaş, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1982